

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

15 SEPTEMBER
1945

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

18e JAARGANG
N° 10

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

ZONDAGMORGEN 13 MEI 1945.

Engelsche dankdienst in de Domkerk, gevolgd
door troependéfilé op het Janskerkhof.

Op Zondagmorgen daalt een kleine groep
In simp'le statie van de raadhuisstoep,
De Sint-Salvator beiert tegemoet
Den burgemeester en den soob'ren stoet
Van hen, die bij den aanvang van hun werk
God willen danken in de Maartenskerk
Voor wond're redding en behoud van dat,
Wat hun zoo dierbaar is: het land, de stad.
Zij danken samen met de troepenmacht,
Die ons verlost uit den donk'ren nacht
En van ons wegnam allen boozen dwang.
Hun volkslied klinkt daar als een zegezing:
„God save the King”; dan stijgt in 't hoog gebouw
Ons Princelied: „Wilhelmus van Nassou”.

Dan, na den dienst het troependefilé.
De Janskerk is getuige van 't hoezee
Voor simp'le menschen, die in simp'len stoet
Voorbijmarcheeren met een simp'len groet
Van doedelzakken en een forschen marsch,
Van uiterlijken pronk en pralen wars.

Als onze burgemeester daar zoo staat
Op de estrade in zijn vol ornaat
Dan weten wij: „daar is de man weerom
Met liefde voor de stad en voor den grijzen Dom,
Met liefde voor Vorstin, met liefde voor zijn land.”
Vertrouwen wij de stad weer aan zijn vaste hand!

RIEK VOS—BEYERMAN.

MEDEDEELINGEN UIT DE VEREENIGING.

Het Jaarboekje 1944 kwam, op het afdrucken na, in Augustus van het vorige jaar gereed, doch de verdere afwerking werd tot nu toe door de tijdsomstandigheden verhinderd. Zoodra zulks thans mogelijk blijkt, — de vereischte toestemming van het Militair Gezag wordt elk oogenblik verwacht — zal dat Jaarboekje (11 vel druks met 2 vel afbn.) worden afgedrukt en uitsluitend worden toegezonden aan die leden, die hun contributie over 1944 hebben voldaan. Zij, die tot heden verzuimden hun contributie 1944 (f 5.—) te betalen, worden derhalve verzocht zulks alsnog ten spoedigste te doen. De papiervoorraad gedooft slechts een oplage, die met het aantal contribueerende leden in overeenstemming is en nalevering dus niet mogelijk zal blijken.

Betalingen te doen door overschrijving of storting op postrekening nr. 18328, ten name van Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer, penningmeester van „Oud-Utrecht”, te Utrecht.

Inzake de contributie 1945 en het Jaarboekje 1945/1946 zullen in het eerstvolgend nummer nadere mededeelingen worden gedaan.

HET MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT” KAN WEER VRIJELIJK VERSCHIJNEN!

Zooals U zich herinneren zult werd destijds op verzoek van het bestuur toegestaan, het maandblad weer uit te geven, doch dit is slechts een korte vreugde geweest, want nieuwe bezwaren rezen toen de Cultuurkamer meende hare bemoeiingen tot ons maandblad te moeten uitstrekken; het bestuur heeft toen gemeend, de uitgave te moeten staken.

U ontvangt nu het nummer, dat destijds reeds geheel gezet was, doch nog niet verzonden, en bovendien het eerste nummer na onze bevrijding.

Als U dit nummer leest is de eerste vreugderoes verdiept tot een gevoel van innige dankbaarheid voor onze herkregen vrijheid en onafhankelijkheid, al wordt dit gevoel getemperd door de droeve gedachte, dat zoovelen het leven lieten door het meedoogenloos oorlogsgeweld, ook in onze stad.

Verhoord is de bede, dat onze stad gespaard mocht blijven voor de verschrikkingen van een bombardement en voor de vernielingen van het geschut.

De statige Domtoren, welke sinds zoovele eeuwen zijn stempel drukt op het profiel van onze stad en een symbool was van hare macht, staat, met de Domkerk, nog ongeschonden daar, de schoonheid der grachten is nog ongerept en geen historisch- of architectonisch belangrijk gebouw is vernield; wèl draagt de stad sporen van het verblijf van den bezetter: de singels zijn ontsierd door

mitrailleursnesten en bunkers, in beton uitgevoerd en van de bekende (en verfoeide) camouflagefiguren voorzien, donkere gapingen tusschen het groen der plantsoenen of het grauw der straten wijzen den weg naar ondergrondsche schuilplaatsen en op de stadswallen vormen de loopgraven met prikkeldraad een schrill contrast met den bloei der zomermaanden. *)

Op verschillende plaats en in de stad heeft de spade van den bezetter gronden omgewoeld en oude bouwresten blootgelegd, maar, zooals ons bij informatie werd medegedeeld, zijn voorwerpen van beteekenis voor ons bewaard gebleven.

En thans vangen we een nieuw tijdperk aan en danken uit den grond van ons hart Hare Majesteit de Koningin, die in den vreemde steeds voor onze belangen op de bres stond, en de zegevierende gealliëerde legers, welke de vrijheid voor ons bevochten. Wat vernield werd — zoowel moreel als materieel — moet weer opgebouwd worden.

Voor de Vereeniging „Oud-Utrecht”, welke gedurende den oorlogstijd eene zoo groote belangstelling van hare leden genoot, is het tijdperk van gedwongen rust voorbij, zij hoopt geleidelijk hare werkzaamheid ten volle te hervatten.

A.N.L.O.

---

*) Er is alweer geruimen tijd verlopen sinds het schrijven van bovenstaande regelen; intusschen zijn gelukkig reeds verscheidene schuilkelders, bunkers en loopgraven opgeruimd.

IN MEMORIAM Dr. K. HEERINGA.

Het ligt ongetwijfeld voor de hand ook in ons orgaan Dr. Heeringa te gedenken, die tegen het einde van het vorige jaar aan onzen kring ontvallen is. Die gedenking moge zich in dit verband beperken tot zijn Utrechtsche werkzaamheden: zijn vruchtbare carrière vóór dien te Schiedam en te Middelburg zal wellicht elders gememoreerd worden.

Heeringa trad 1 April 1921 te Utrecht als Rijksarchivaris in functie als opvolger van Mr. S. Muller Fz. „Practisch gesproken” — zei hij eens tot mij — „is het een voorrecht iemand als Muller op te volgen: men heeft maar in zijn stoel te gaan zitten en de pen op te nemen, waar hij die liggen liet”. Bovendien had Muller — o.a. in zijn laatste ambtelijk jaarverslag — duidelijk aangegeven, welk werk zijn opvolger in de eerste plaats had aan te vatten, een wenk, dien Heeringa terecht heeft opgevolgd. Maar een dergelijke successie heeft ook haar schaduwzijde: na zoo brillante carrière van den voorganger treedt de opvolger al te licht in de schaduw, mag hij zich reeds gelukkig achten eigen persoonlijkheid te handhaven. Mullers positie was trouwens exceptioneel geweest. Een cumulatie van rijksarchivaris, gemeentearchivaris en museumdirect-

teur was hem in alle opzichten gedemandeerd: zijn groot organisatietalent had maagdelijke, chaotische toestanden weten te herscheppen tot organisaties, die duurzaam zouden blijken, alle daarop wel eens later geopperde critiek ten spijt. Voeg daarbij Mullers bijzonder talent om nu eens een wetenschappelijk gefundeerd beoog te produceeren en dan weer populaire stukken in den besten zin des woords te geven.

Heeringa heeft die successie — voor zoo veel het rijksarchief aangaat — aanvaard: voopr een niet gering gedeelte draagt zijn werk het stempel van voortzetting van Mullers arbeid, doch zijne vaak op details afwijkende zienswijzen heeft hij nimmer onder stoelen of banken gestoken. Ook zijn gansch andere gemoedsaard heeft hij nimmer verloochend: populair al dadelijk kon Heeringa nooit met hart en ziel zijn: hij meer man van de studeerkamer, schrijvend meer voor de koks dan voor de gasten, zeer gereserveerd — soms tot het vage toe — in zijn conclusies, die hij ook wel eens aan den lezer overlaat. In dat alles wel het tegendeel van zijn voorganger!

Na zijn in functietreding entameert Heeringa onmiddellijk de inventarisatie van het archief van het Domkapittel: een moeizaam werk van ettelijke jaren, dat succesvol ten einde wordt gebracht. Van afwijking van de tot dusver door Muller gevolgde behandeling der kapittel-archieven wordt duidelijk rekenschap gegeven. Niet anders de voortzetting van het Stichtsche Oorkondenboek: de onafgemaakte afleveringen van het eerste deel worden onder eenige reserve voltooid. Na tijdelijke onderbreking verschijnt deel II van zijn hand: met nadruk wordt thans zijn afwijkend standpunt voorop gesteld; met dat al is voor beide bewerkers de uitgaaf lichtelijk een smartekind geweest. Van de inspectie der Gemeente- en Waterschapsarchieven in de Provincie — die de Archiefwet in het leven riep — had Muller zich met beroep op zijn leeftijd geëxcuseerd: Heeringa heeft haar onmiddellijk energiek aangepakt en deze werkzaamheid in 1935 besloten met een overzicht van al diearchieven, dat blijvende waarde behouden zal.

Ook de door Muller gedeeltelijk uitgegeven Bisschoppelijke Rekeningen heeft Heeringa ten einde gebracht, een uitgaaf, waarmede — naar ik meen — het Historisch Genootschap eer heeft ingelegd. Van Heeringa's volkomen zelfstandige publicaties dienen de Hoofdstukken uit de Geschiedenis van het Nedersticht gereleveerd te worden: stukken vol interessante gezichtspunten, welke van zijn uitgebreide detailkennis getuigen, al zijn ze misschien niet altijd gemakkelijk verteerbaar voor den doorsnee-lezer. Ook mag in dit verband niet verzwegen worden zijn belangrijke uitgaaf van het Corpus Sigillorum, al draagt deze uitgaaf niet een speciefiek Utrechtsch karakter.

Ook in den kring onzer Vereeniging heeft Heeringa zich niet

onbetuigd gelaten. Van den aanvang af tot zijn vertrek naar Bilt-hoven heeft hij in het Bestuur zitting genomen: voor het Maandblad en het Jaarboekje heeft hij herhaaldelijk bijdragen geleverd, in een der eerste ledenvergaderingen een spreekbeurt vervuld.

Overziet men Heeringa's Utrechtschen arbeid in zijn geheel, dan dwingt deze onmiskenbaar eerbied af, gelet ook op de betrekkelijk weinige en bovendien latere levensjaren, waarover deze zich uitstrekt. Wil men daartegenover mogelijk een debetpost stellen, dan zou dat misschien dit zijn, dat hij nooit school heeft gemaakt en dat hij zich nimmer als centraal punt heeft laten gelden, van waaruit de zoo uiteen loopende elementen van Utrechtsche geschiedschrijving bezieling en samenwerking ontvingen. Trouwens ook Muller heeft in dat opzicht gefaald en geldt het in dezen wellicht impossibilia, die nu eenmaal van niemand gevergd kunnen worden?

Heeringa was een ietwat teruggetrokken mensch: het populaire lag hem niet en aanvankelijk maakte hij — was het misschien zekere timiditeit? — een bijna stuggen, zeker niet coulanten indruk. Maar voor wie hem beter kenden, was hij een trouwe vriend, op wien men volkomen staat kon maken en die zijn uitgebreide kennis zonder eenige reserve ter beschikking stelde van een ieder, die op zijn hulp en voorlichting een beroep deed. Zijn laatste levensjaren zijn voor hem moeilijk geweest; steeds meer heeft hij zich — ook wel door zijn toenemende doofheid — teruggetrokken. Doch voor hen, die zich in zijn vriendschap mochten verheugen, laat hij een ledige plaats achter. Eere zij zijn nagedachtenis.

B. M. DE JONGE VAN ELLEMEET.

WILLEM GRAADT VAN ROGGEN †

Op den 18den April 1.1., slechts een luttele spanne tijds vóór de uiteindelijke bevrijding van ons vaderland, overleed de voortreffelijke en beminnelijke man, wiens naam hierboven, helaas, met het fatale merk moest worden geteekend. Zooals hij op elk der vele gebieden, waarop de werkzaamheid van zijn bedrijvig leven zich heeft bewogen, heeft uitgemaakt, zoo is ook zijn verdienste ten opzichte van „Oud-Utrecht” van buitengewoon formaat geweest.

In het voorjaar van 1923 behoorde Graadt van Roggen mede tot de oprichters van onze vereeniging, nam hij reeds aanstonds een plaats in het Bestuur in en zag zich daarin belast met het penningmeesterschap, welke functie hij tot 1930 met groote toewijding en zorgvuldigheid is blijven bekleeden, waarna hij nog tot 1936 zonder een bepaalde werkzaamheid, maar met nimmer af latende belangstelling lid van ons Bestuur is gebleven. Reeds aanstonds na de oprichting van „Oud-Utrecht” stelde hij zijn welversneden pen in dienst van het levensbelang van de jonggeborene

door het schrijven van een propaganda-artikel in de plaatselijke pers. Het volgende jaar heeft mede aan zijn initiatief onze vereniging de instelling van dit Maandblad te danken gehad, waarvan het eerstverschijnende nummer in een weder vrij Utrecht, droevig genoeg, zijn verscheiden heeft te berichten. Toen in 1929 zich hier ter stede een actie ontplooidde om te geraken tot een aantrekkelijker aspect van de toen wel heerlijk verwaarloosde grachtwerven, een der meest karakteristieke trekken van het Utrechtsch stadsbeeld, zette Graadt van Roggen, als altijd tot dienst bereid, ook zijn schouders onder dit werk en met succes. Doch ook anderszins toonde hij zich een waardig lid van onze vereniging. Niet minder dan vijf uitvoerige en gedegen artikelen van zijn hand sieren onze Jaarboekjes, om nog te zwijgen van zijn talrijke kleinere bijdragen in het Maandblad. Merkwaardigerwijze spiegelt zich in die artikelen de tweezijdige functie van den bijzonderen geest van hun samensteller af. Ten deele bewegen zij zich op of om het terrein van het Utrechtsche jaarmarktwezen in den loop der eeuwen, een stof, die hem in verband met zijn bemoeienis met de Nederlandsche Jaarbeurs in hooge mate vertrouwd moest zijn, maar overigens betrad hij er het rijk der fraaie letteren in, waarop zijn fijne geest immers niet minder thuis was.

Voorwaar, een zeldzaam compleet mensch was Graadt van Roggen, van wien het herrezen Nederland nog zooveel had te verwachten gehad, hadde niet te vroeg zijn lichaam den strijd moeten opgeven! Ook in onzen kring zal zijn naam in eerbiedige herinnering en met dankbare gevoelens blijven voortleven.

W. A. F. B.

IN MEMORIAM Dr. W. C. SCHUYLENBURG.

Dr. W. C. Schuylenburg, die op 26 Juni 1945, ten slotte wel als gevolg van den hongertoestand, waaraan Utrecht vóór de bevrijding van Noord-Nederland was overgeleverd, overleed, was 2 October 1875 te Vlissingen geboren. Na zijn juridische studies te Leiden te hebben voltooid, werd hij met ingang van 15 Januari 1900 aan het utrechtsche Gemeente-archief benoemd tot „ambtenaar belast met het rechtskundig onderzoek ten behoeve der gemeente-administratie”. Eenige jaren later werd de lang-ademige titel veranderd in dien van commies-chartermeester. Onafhankelijk als hij was kon hij zich veroorloven deze functie achttien jaren te blijven vervullen, niet alleen tot eigen voldoening, maar ook tot groote tevredenheid van zijn chef, den archivaris Mr. S. Muller Fz. en het gemeentebestuur. Honderden juridisch-historische rapporten heeft hij in die jaren uitgebracht en allen droegen, als al zijn arbeid, de kenmerken van groote grondigheid en voornamen, verzorgden vorm. In zijn laatste jaarverslag (1918) schreef Muller,

die een streng, eerder tot kritiek dan tot lofprijzing geneigd rechter was, over Schuylenburgs werk: „het groote nut der rechtskundige onderzoekingen in het archief, ook voor de finantiën der Gemeente, is sedert lange jaren zoo duidelijk gebleken, dat het geen oogenblik te vreezen is, dat deze tak van dienst nu op den duur weder verwaarloosd zal worden; vooral de laatste rechtskundige ambtenaar, Mr. Schuylenburg, heeft de noodzakelijkheid van dit ambt zonneklaar bewezen.”

Uit dezelfde periode dateeren de voorbeeldige inventarissen, door Dr. Schuylenburg vervaardigd van een aantal, bij het gemeentearchief bewaarde archieven.

Op 1 Januari 1919 volgde hij Mr. Muller als gemeente-archivaris op en na diens overlijden in 1922 werd hij tevens belast met de directie van het Centraal Museum. Het is moeilijk te zeggen, welke van beide instellingen — archief of museum — zijn voorliefde had. Uitteraard trok zijn arbeid voor de laatste meer de aandacht. Daar wist hij het voormalige „Museum van Oudheden” te reorganiseeren tot een „Historisch Museum der stad Utrecht” en de schilderijencollectie uit te breiden tot een verzameling, representatief vooral voor de utrechtsche schilders, waardoor het museum in den lande ging meetellen. Ook van deze beide afdeelingen kwamen tijdens zijn ambtstijd uitvoerige catalogi gereed.

Hoezeer zijn ambtelijke beschrijvingsarbeid de beoefenaars van Utrechts stedelijke geschiedenis en de kunsthistorie gebaat heeft, het is te betreuren, dat hij zelf nimmer de pen heeft opgevat om dat verleden in geschrifte te doen herleven. Het was, meen ik, een zekere vrees om iets vast te leggen, wat mogelijk later door een ander aangevuld of gecorrigeerd zou worden, die hem van publicatie terughield, anders gezegd: een onbewuste afkeer om voor het oordeel, dat hij zich zou moeten vormen (wat ieder schrijven veronderstelt), coram publico in te staan. Maar andermans publicistische werkzaamheid wist hij evenzeer te waardeeren als te stimuleeren.

Toen Dr. Schuylenburg op den laatsten dag van 1940, na 40-jarige werkzaamheid aftrad als gemeente-archivaris en directeur van het Centraal Museum, is hij terecht gehuldigd om wat hij in die functies, in de Monumenten- en de Schoonheidscommissie, in „Kunstliefde” en „Oud-Utrecht” voor stad en gemeenschap tot stand had gebracht. „Viro summae pietatis” luidde de inscriptie op den eerepenning der gemeente, hem bij die gelegenheid geschonken. Inderdaad: een man van groote toewijding.

Maar over dit alles en meer — ik denk b.v. aan de restauratie van het in 1930 gevonden schip en de opgravingen op het Domplein — heeft Dr. J. P. Fockema Andreae bij het scheiden van Dr. Schuylenburg uit zijn ambtelijken werkkring uitvoerig geschreven in het Maandblad van Januari 1941. Met de hem daar

gebrachte hulde en dank betuigt „Oud-Utrecht”, dat hij mede had opgericht en waaraan hij als bestuurslid en Jaarboekredacteur zijn aandacht was blijven wijden, nu hij is heengegaan, gaarne opnieuw instemming.

Een enkel woord moge hier nog volgen ter kenschetsing van Dr. Schuylenburgs persoonlijkheid.

Het was niet gemakkelijk dezen mensch te doorgronden. Men kon vele jaren dagelijks in zijn omgeving verkeeren, zonder een duidelijk beeld van zijn innerlijk te krijgen. Want deze correcte, hoffelijke, zelfs vriendelijke mensch was zeer gereserveerd, niet toegankelijk waar het hemzelf betrof. Al deed zijn voorname levensstijl een innerlijk leven vermoeden, zelf deed hij geen moeite om anderen daarmee in contact te brengen. Zijn, naar ik meen, in den grond timide en gevoelige aard wondde zich aan grove vormen, aan het vulgaire allemansgepraat, aan de gemeenplaats. Een lichte spot reserveerde hij zorgvuldig voor intimi, die zeker zijn bedoeling niet verkeerd zouden verstaan, want niets lag hem verder dan iemand door woord of daad onaangenaam te zijn. Vredelievend als hij was, met een eerder zacht, eerder meegaand dan strijdbaar karakter, week hij liever dan zich te verweren. Misschien was hij wel t $\grave{e}$ correct, t $\grave{e}$ beheerscht. Men wachtte wel eens op het spontane woord van verzet, van boosheid, dat nooit kwam. In tijden van beroeringen als wij beleefden, kon hij den schijn hebben terzijde te staan, neutraal toeschouwer te zijn van een historische gebeurtenis, van een grootsch tijdperk in de wereldgeschiedenis. Maar deze zelfde mensch heeft uit solidariteit met zijn hongerlijdende landgenooten geen moeite gedaan zelf aan den honger te ontkomen . . . tot het te laat was.

Velen heeft Dr. Schuylenburg in zijn leven met milde hand bijgestaan, ook in gevallen, dat hij kon vermoeden dat van zijn goedheid misbruik werd gemaakt. Zijn groote liefde was zijn Moeder, die hij met ontroerende aanhankelijkheid tot op hoogen leeftijd heeft verzorgd. Hij leefde eenzaam, maar scheen daarin toch wel gelukkig te zijn. Zijn wetenschappelijke geest werd bovenal geboeid door de Schoonheid in al haar uitingen en de groote kunstenaars van alle tijden, schilders en vooral de dichters hebben hem op zijn levensgang begeleid. Zijn bespiegelende aanleg maakte hem te meer ontvankelijk voor hun bezieling, voor de verrukkingen van hun geest. Maar over al deze dingen sprak hij zelden. Eerst in zijn laatsten levenstijd brak er iets in hem open, kwam er iets te voorschijn van een rijk gemoedsleven, dat ook behoefte had zich aan anderen mee te deelen. Zelf noemde hij deze periode de gelukkigste tijd van zijn leven.

J. W. C. VAN CAMPEN.